

Zadefinovanie rozšírenia ŠVVP

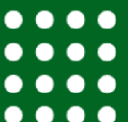
METODICKÁ INFORMÁCIA

Pre odborných zamestnancov poradenských zariadení

Autorky: *Špotáková, M.,
Kundrátová, B.,
Malík J.,
Smiková, E.,
Kopányiová, A.*

Bratislava, 2024

ÚVOD

Jedným z cieľov Reformy 2 komponentu 6 Plánu obnovy a odolnosti je „*Definícia konceptu špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb (ŠVVP) detí a žiakov a vypracovanie modelu nárokovateľných podporných opatrení vo výchove a vzdelávaní, vrátane systému ich financovania*“.

Novelou zákona došlo k zmene definície ŠVVP tak, že aktuálna definícia detí a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, založená na vertikálnom členení detí a žiakov do kategórií podľa znevýhodnenia, postihnutia či nadania, je doplnená novou definíciou dieťaťa alebo žiaka zažívajúceho prekážky v prístupe k výchove a vzdelávaniu a pri učení, ktorý na naplnenie svojho vzdelávacieho potenciálu potrebuje poskytnutie a uplatnenie podporných opatrení. Prekážky pri učení a v prístupe k vzdelávaniu pritom zohľadňujú faktory na strane dieťaťa a žiaka (príp. rodinného prostredia), faktory na strane školy (napríklad existencia fyzických bariér v budove školy), ako aj ich možný dočasný charakter.

Ak dieťa alebo žiak potrebuje určitú pomoc (t.j. podporné opatrenie) pri výchove a vzdelávaní na plnohodnotné zaradenie sa v škole alebo v školskom zariadení, môže mu byť na základe toho diagnostikovaná špeciálna výchovno-vzdelávacia potreba aj keď nemá zdravotné znevýhodnenie, nie je zo sociálne znevýhodneného prostredia resp. nemá nadanie. Pre potreby tohto materiálu budeme túto kategóriu ŠVVP označovať ako rozšírené – alebo redefinícia ŠVVP.

Skupina detí alebo žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami sa teda rozširuje o kategóriu detí alebo žiakov, ktorí potrebujú podporné opatrenia z dôvodu ťažkostí, napr. v oblasti jazykových schopností, správania, kognitívnych schopností, motivácie, emocionality, tvorivosti a zručností.

V súvislosti s vymedzením pojmu špeciálnej výchovno-vzdelávacej potreby sa zároveň nadväzuje na rôzne formy diagnostiky v transformovanom systéme poradenstva a prevencie, z ktorých niektoré formy sa môžu realizovať v škole, t.j. ako odborné činnosti prvého stupňa a druhého stupňa (pedagogická diagnostika a orientačná diagnostika) a ďalšie sa vykonávajú v zariadení poradenstva a prevencie, t.j. ako odborné činnosti tretieho až piateho stupňa (napr. komplexná diagnostika). (Dôvodová správa novely zákona)

Koncept zadefinovania rozšírených ŠVVP

Poskytovanie podporných opatrení a zmeny v definovaní a diagnostikovaní ŠVVP súvisia so zavádzaním inkluzívneho vzdelávania, ktoré je podľa školského zákona jedným z princípov výchovy a vzdelávania (§3, písm. e). Z toho vyplýva, že je potrebná diferenciacia vo výchovno-vzdelávacom procese a individualizovaný prístup k žiakovi. Ak podporné opatrenia 1. a 2. stupňa nevedú k želaným výsledkom, nasleduje diagnostický proces v zariadeniach poradenstva a prevencie.

Rozšírené chápanie špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb pri vzdelávaní umožňuje diagnostikovať ŠVVP aj žiakom, ktorí nenapĺňajú diagnostické kritéria pre ŠVVP z dôvodu zdravotného znevýhodnenia, nadania alebo sociálne znevýhodneného prostredia. V diagnostickom procese je potrebné po vylúčení zdravotného alebo sociálneho znevýhodnenia resp. nadania zvážiť

všetky okolnosti, ktoré môžu predstavovať prekážky pri vzdelávaní a vyžadujú podporné opatrenia.

Pri diagnostike rozšírených ŠVVP je potrebné skĺbiť informácie zo školského prostredia (od PZ/OZ) a od rodičov, s vlastným pozorovaním, analýzou získaných výsledkov zo školskej práce a štandardizovaných aj neštandardizovaných metód. Posudzovanie dieťaťa/žiaka sa neopiera len o normy, ktoré predstavujú porovnanie jednotlivca s rovesníkmi, ale aj o sledovanie vývinovej trajektórie v kontexte jeho vzdelávania. Môže ísť napríklad o rozpor medzi vonkajšími požiadavkami (obsah vzdelávania, vzdelávacie ciele a pod.) a aktuálnym vývinovým obdobím dieťaťa. Pri diagnostickom procese, a najmä pri navrhovaní podporných opatrení, hrá dôležitú rolu aj analýza konkrétnych situácií vo výchovno-vzdelávacom procese.

Pre potreby zadefinovania rozšírených kategórií ŠVVP sme vytvorili koncept, **ktorý vertikálne členenie jednotlivých kategórií detí so ŠVVP rozširuje v horizontálnom členení** nasledovne:

1. prechodný stav (ktorý netrvá dlhšie ako 6 mesiacov)

a/alebo

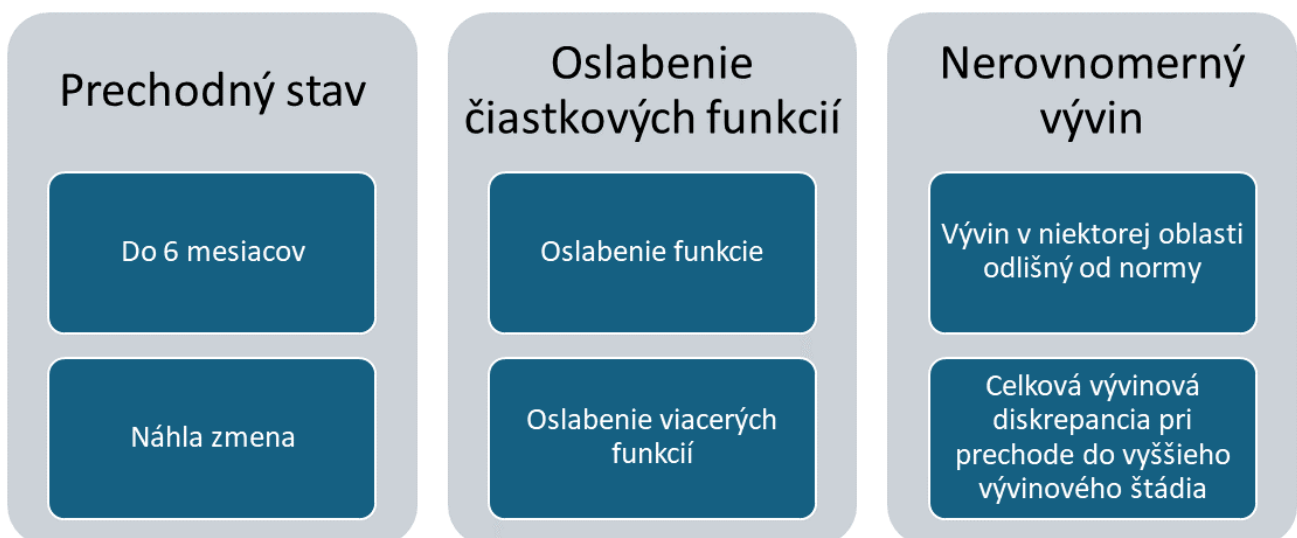
2. oslabené čiastkové funkcie

a/alebo

3. nerovnomerný vývin

Každá kategória rozšírených ŠVVP tak môže mať atribúty prechodného stavu, oslabených čiastkových funkcií a/alebo nerovnomerného vývinu, ktoré majú dopad na vzdelávanie dieťaťa tak, že sú potrebné podporné opatrenia (obrázok 1). Toto rozdelenie je grafickým znázornením rôznych uhlov pohľadu akými je možné nazerať na kategorizáciu rozšírených ŠVVP.

Obrázok 1: **Charakteristiky rozšírených ŠVVP**

Názov	Zdravotný stav
Definícia	<p>Zdravotný stav dieťaťa/žiaka je stav jeho zdravia hodnotený s ohľadom na jeho chorobnosť, poruchy, ukazovatele funkčného stavu a kvality jeho života.</p> <p>Zdravie nie je trvalý a nepremenný stav. Ide o dynamický proces, ktorý vychádza zo sústavného pôsobenia prostredia smerom k dieťaťu/žiakovi a naopak.</p> <p>Môže ísť napr. o krátkodobé zhoršenie zdravotného stavu, ktoré si vyžaduje poskytnutie podporného opatrenia, avšak dieťa/žiak nie je dieťaťom/žiakom so zdravotným postihnutím, dieťaťom chorým alebo zdravotne oslabeným (podľa § 2 písm. k a l) školského zákona).</p> <p>Termínom chorý sa označuje dieťa/žiak v stave choroby, ktorá sa bežne definuje ako porucha rovnováhy organizmu s prostredím. Zo špeciálnopedagogického hľadiska však nejde o "celkovo" chorého, ale o takého, ktorý pre svoju chorobu vyžaduje špeciálnu výchovno-vzdelávaciu starostlivosť.</p> <p>Zdravotné oslabenie je stav zotavovania sa po dlhšej chorobe (rekonvalescencie) alebo stav ohrozenia zdravia ako následok vplyvu škodlivého prostredia či nevhodnej životosprávy. Prejavuje sa najmä zníženou odolnosťou voči chorobám, zníženou telesnou výkonnosťou, väčšou unaviteľnosťou. Čoraz častejšie sa vyskytuje i chybné držanie tela. Oslabenie v telesnej oblasti môžu sprevádzať i neurotické prejavy (poruchy spánku, pomočovanie, tiky). So zdravotným oslabením sa obvykle spája zaostávanie pohybového vývinu dieťaťa, malá pohybová aktivita a neobratnosť dieťaťa. Neschopnosť uplatniť sa v skupine vrstovníkov má nepriaznivý vplyv na utváranie jeho sociálnych vzťahov. Ako najčastejšie zdravotné oslabenia sú uvádzané obezita a asténia.</p>
Deliace línie	<p>Dieťa/žiak, ktoré nemá status zdravotného znevýhodnenia ani zdravotného postihnutia, ale zhoršený zdravotný stav (dlhodobý alebo náhly) má dopad na jeho vzdelávanie.</p>
Dg. nástroje	<p>Diagnostické nástroje zamerané na:</p> <ul style="list-style-type: none"> • osobnosť • emocionálnu

Odborné materiály	<p>Diagnostika osobnosti a emocionality https://www.minedu.sk/data/att/710/27161.9afc13.pdf</p> <p>Odborné činnosti poskytované deťom/žiakom chorým a zdravotne oslabeným https://www.minedu.sk/data/att/e13/27182.fa0b73.pdf</p> <p>Odborné činnosti poskytované deťom/žiakom s emočnými poruchami v detstve a v dospievaní https://www.minedu.sk/data/att/7bf/27181.6107cd.pdf</p>
Príklady podporných opatrení	<ul style="list-style-type: none"> • Poskytovanie výchovy a vzdelávania na základe úpravy cieľov, metód, foriem a prístupov vo výchove a vzdelávaní • Doučovanie <p>Prioritou prístupu k chorému a zdravotne oslabenému dieťaťu/žiakovi je dynamická interakcia medzi špeciálnym pedagógom/pedagógom a žiakom. Základom tejto interakcie sú individuálne formy pedagogickej práce učiteľa so žiakom, využívanie špeciálnych učebných a kompenzačných pomôcok a osobitný a jedinečný prístup k žiakovi.</p>
Príklady z praxe	<ul style="list-style-type: none"> • dieťa/žiak s chronickým zápalom • dieťa/žiak s chorobami nervového systému (epilepsia), choroby žliaz s vnútornou sekréciou (porucha štítnej žľazy), choroby dýchacích orgánov (astma, cystická fibróza), choroby tráviaceho traktu, choroby obličiek, choroby krvi a krvotvorby, choroby srdca a krvného obehu, choroby pohybového systému - čo sa odráža aj v špecifickosti výchovy a vzdelávania chorých detí/žiakov.

Názov	SOCIÁLNE PODMIENKY
Definícia	<p>V kontexte redefinície ŠVVP ide o zmenené/zhoršené/odlišné sociálne a/alebo kultúrne podmienky, ktoré môžu negatívne vplyvať na vývin dieťaťa a/alebo negatívne ovplyvňovať interakciu dieťaťa so školou a ohrozovať jeho školskú úspešnosť, ale nenapĺňajú kritéria pre ŠVVP z dôvodu SZP. Vplyvy zmenenej sociálnej/kultúrnej situácie sa môžu prejavovať v rôznych oblastiach, napr. problémy v oblasti adaptácie, emócií, kognitívnych/školských výkonov.</p> <p>Môže ísť napr. o:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dieťa/žiaka, ktorého rodič má zhoršený zdravotný stav a v dôsledku neho aj zhoršenú ekonomickú situáciu (ekonomické podmienky); • dieťa/žiaka v striedavej starostlivosti, ktorý má u jedného z rodičov optimálne podmienky, ale u druhého nie (rodinné podmienky); • dieťa/žiaka po zmene bydliska, napr. z mesta na samotu, z vidieka do veľkomesta, resp. z inej krajiny; • dieťa/žiaka z kultúrneho prostredia, ktoré sa výrazne odlišuje od väčšinového.
Deliace línie	<p>Nespĺňa kritériá pre stanovenie ŠVVP z dôvodu SZP a/alebo jeho prostredie je charakterizované inými odlišnosťami, znevýhodňujúcimi dieťa/žiaka vo výchovnovzdelávacom procese.</p>
Dg. nástroje	<p>Diagnostické nástroje zamerané na:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kognitívne funkcie □ adaptačné funkcie • zvládacie stratégie • prežívanie • emocionalitu • sociálne vzťahy

Odborné materiály	<p>Podľa typu problémov, ktoré sa u dieťaťa/žiaka vyskytnú, sú to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Odborná starostlivosť poskytovaná deťom/žiakom zo sociálne znevýhodneného prostredia: https://www.minedu.sk/data/att/7ed/27185.addb87.pdf • Odborné činnosti poskytované deťom/žiakom s narušenou komunikačnou schopnosťou: https://www.minedu.sk/data/att/665/27178.18071d.pdf • Odborná činnosť prevencia rizikového správania: https://www.minedu.sk/data/att/c90/27187.6c65c6.pdf • Odborné činnosti poskytované deťom/žiakom s emočnými poruchami v detstve a dospievaní: https://www.minedu.sk/data/att/7bf/27181.6107cd.pdf
Príklady podporných opatrení	<ul style="list-style-type: none"> • Poskytovanie výchovy a vzdelávania na základe úpravy cieľov, metód, foriem a prístupov vo výchove a vzdelávaní • Poskytovanie výchovy a vzdelávania na základe úpravy obsahu výchovy a vzdelávania a hodnotenia výsledkov dosiahnutých deťmi alebo žiakmi vo výchove a vzdelávaní • Zabezpečenie činností na rozvoj pohybovej schopnosti, zmyslového vnímania, komunikačnej schopnosti, kognitívnej schopnosti, sociálnokomunikačných zručností, emocionality a sebaobsluhy • Zabezpečenie poskytovania kurzu vyučovacieho jazyka školy alebo inej podpory pri osvojení si vyučovacieho jazyka školy • Zabezpečenie doučovania alebo cieleného učenia na dosiahnutie najvyššieho individuálneho kognitívneho potenciálu • Skvalitnenie podmienok výchovy a vzdelávania žiakov so sociálne znevýhodneného prostredia • Činnosť na podporu sociálneho zaradenia
Príklady z praxe	<ul style="list-style-type: none"> - deti/žiaci migrantov, môže sa spájať s prechodne zhoršenou ekonomickou situáciou - deti/žiaci, ktorých rodičia sú prechodne/dlhodobu nezamestnaní

	<ul style="list-style-type: none"> - deti/žiaci pochádzajúci z krajiny s odlišným výchovno-vzdelávacím systémom
Názov	JAZYKOVÁ SCHOPNOSŤ
Definícia	<p>Jazykovou schopnosťou sa rozumie schopnosť využívať reč a jazyk podľa noriem s cieľom realizovať komunikačný zámer.</p> <p>V kontexte redefinície ŠVVP ide o normy vyučovacieho jazyka príslušnej školy.</p> <p>V prípade, že dieťa/žiak tieto normy nespĺňa, je potrebné identifikovať primárnu príčinu nedostatkov v tejto oblasti a vylúčiť prípadnú NKS (podľa § 2 písm. k) školského zákona). Jazykové oslabenie alebo nedostatky dieťaťa/žiaka v danej oblasti môžu byť pozorované v hovorovej aj písomnej komunikácii a prejavujú sa hlavne v kontexte osvojovania si akademických zručností.</p> <p>Môže ísť napr. o:</p> <ul style="list-style-type: none"> - bilingválne deti/žiacov, - deti/žiacov s materinským jazykom iným ako vyučovacím jazykom danej školy, - deti/žiacov s nižším kognitívnym potenciálom alebo nerovnomerným kognitívnym vývinom akcentovaným v oblasti jazykového vývinu, - deti/žiacov, ktorých raný jazykový vývin bol ovplyvnený odlišným jazykovým prostredím (napr. rodina dočasne pôsobila v zahraničí), - deti/žiacov, ktorých jazykový vývin je výrazne ovplyvňovaný regionálnym dialektom, - deti/žiacov vyrastajúcich v kultúrne a jazykovo odlišnom a/alebo menej podnetnom prostredí.
Deliace línie	Nejde o narušenú komunikačnú schopnosť (NKS) v zmysle diagnóz, ktoré sú definované v medzinárodnej klasifikácii chorôb alebo o poruchy reči a jazyka

	asociované s inými neurovývinovými poruchami (VPU, PAS, ADHD), resp. symptomatické poruchy reči.
Dg. nástroje	<p>Diagnostické nástroje zamerané na:</p> <ul style="list-style-type: none"> • jazykové schopnosti • kognitívne schopnosti • učenie • pamäť a ďalšie podľa konkrétneho problému
Odborné materiály	<ul style="list-style-type: none"> • Odborné činnosti poskytované deťom/žiakom s narušenou komunikačnou schopnosťou: https://www.minedu.sk/data/att/665/27178.18071d.pdf • Diagnostika komunikačnej schopnosti: https://www.minedu.sk/data/att/32a/27166.176075.pdf • Odborné činnosti poskytované deťom v oblasti školskej spôsobilosti: https://www.minedu.sk/data/att/d27/27183.6f3fa7.pdf
Príklady podporných opatrení	<ul style="list-style-type: none"> • Poskytovanie výchovy a vzdelávania na základe úpravy cieľov, metód, foriem a prístupov vo výchove a vzdelávaní • Poskytovanie výchovy a vzdelávania na základe úpravy obsahu výchovy a vzdelávania a hodnotenia výsledkov dosiahnutých deťmi alebo žiakmi vo výchove a vzdelávaní • Zabezpečenie činností na rozvoj pohybovej schopnosti, zmyslového vnímania, komunikačnej schopnosti, kognitívnej schopnosti, sociálno-komunikačných zručností, emocionality a sebaobsluhy • Činnosť na podporu dosahovania školskej spôsobilosti • Zabezpečenie poskytovania kurzu vyučovacieho jazyka školy alebo inej podpory pri osvojení si vyučovacieho jazyka školy
Príklady z praxe	<ul style="list-style-type: none"> - dieťa/žiak, žijúci a vzdelávaný určitý čas v zahraničí (v odlišnom jazykovom prostredí)

	<ul style="list-style-type: none"> - dieťa/žiak z menej podnetného alebo kultúrnej/jazykovo odlišného prostredia, ktoré prirodzeným spôsobom nerozvíja jeho jazykové schopnosti, pretože v danom prostredí nie sú vnímané ako oslabené - dieťa s nerovnomerným vývinom, kde nástup niektorých vývinových míľnikov nie je zosúladený s požiadavkami výkonových štandardov vzdelávania (napr. neskorší nástup verbálnych abstraktných operácií, čo ovplyvňuje schopnosť dieťaťa/žiaka abstrahovať a zovšeobecňovať informácie a flexibilne využívať jazyk pri chápaní, fixovaní a prepájaní akademických zručností)
Názov:	NADANIE
Definícia	<p>Nadanie chápeme ako akcelerované intelektové schopnosti, v kombinácii s tvorivosťou, motiváciou, osobnostnými vlastnosťami, ovplyvňované aj prostredím (rodina, škola, vrstovníci).</p> <p>V kontexte redefinície ŠVVP môže ísť o dieťa/žiaka so silnými stránkami v určitej oblasti, avšak ich úroveň zistená diagnostickým vyšetrením nie je postačujúca na to, aby mohlo ZPP stanoviť u tohto dieťaťa/žiaka nadanie podľa § 2 písm. p) školského zákona.</p> <p>Môže ísť napr. o:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dieťa/žiaka, ktorý má doma výrazne podnetné prostredie, rodičia s ním pracujú vo veľkej miere, a preto podáva v určitých oblastiach kvalitný až nadpriemerný výkon, • dieťa/žiaka s akcelerovaným vývinom niektorých kognitívnych oblastí alebo akademických zručností (čítanie, písanie, počítanie).
Deliace línie	<p>Napriek výborným vzdelávacím a testovým výkonom dieťa/žiak nespĺňa podmienky vymedzené v Metodických pokynoch na zaradovanie detí do špeciálnych výchovnovzdelávacích programov pre intelektovo nadaných žiakov č. CD-2005-19376/263771:091 schválené Ministerstvom školstva Slovenskej republiky dňa 25. augusta 2005 s platnosťou od 1. septembra 2005. Spoľahlivejšie rozpoznanie prechodného akcelerovaného vývinu parciálnych kognitívnych funkcií od všeobecného intelektového nadania sa odporúča vo veku 8 – 10 rokov.</p>

Dg. nástroje	<p>Diagnostické nástroje zamerané na:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kognitívne funkcie, • exekutívne funkcie, • pozornosť, • pamäť a ďalšie.
Odborné materiály	<ul style="list-style-type: none"> • Odborné činnosti poskytované deťom/žiakom s intelektovým nadaním: https://www.minedu.sk/data/att/d87/27180.36c53a.pdf • Diagnostika kognitívnych schopností: https://www.minedu.sk/data/att/d23/27167.7ac640.pdf
Príklady podporných opatrení	<ul style="list-style-type: none"> • Poskytovanie výchovy a vzdelávania na základe úpravy cieľov, metód, foriem a prístupov vo výchove a vzdelávaní • Poskytovanie výchovy a vzdelávania na základe úpravy obsahu výchovy a vzdelávania a hodnotenia výsledkov dosiahnutých deťmi alebo žiakmi vo výchove a vzdelávaní • Zabezpečenie doučovania alebo cieleného učenia na dosiahnutie najvyššieho individuálneho kognitívneho potenciálu
Príklady z praxe	<ul style="list-style-type: none"> - dieťa/žiak s akcelerovanými akademickými zručnosťami (napr. čítanie, počítanie) - dieťa/žiak s úzko vyhraneným nadaním a záujmami (napr. v technickej, matematickej alebo jazykovej oblasti)
Názov	SPRÁVANIE
Definícia	<ol style="list-style-type: none"> 1. V kontexte redefinície ŠVVP ide o rizikové správanie, ktoré nie je považované za poruchy správania podľa § 2 písm. n) školského zákona, ale má dopad na proces a výsledky vzdelávania:

	<p>V najužšom poňatí radíme do základných typov rizikového správania:</p> <ul style="list-style-type: none"> - záškoláctvo, - šikanovanie, kyberšikanovanie a extrémne prejavy agresie, - extrémne rizikové športy a rizikové správanie v doprave, - rasizmus a xenofóbiu, negatívne pôsobenie siekt, - sexuálne rizikové správanie, - správanie smerujúce k závislostiam. <p>V širšom poňatí sa k týmto oblastiam zaraďujú aj:</p> <ul style="list-style-type: none"> - okruh porúch a problémov spojených so syndrómom týraného a zanedbávaného dieťaťa, - spektrum porúch príjmu potravy, - sebapoškodzovanie. <p>2. V kontexte redefinície ŠVVP môže ísť aj o tzv. problémové správanie (difícilné), ktoré má tieto charakteristiky:</p> <ul style="list-style-type: none"> - je vývinovo neprimerané, ale nespĺňa zatiaľ kritériá ochorenia, poruchy (správania) - je krátkodobé, prechodné, dočasné - dominantné činitele na jeho vznik sú exogénneho (vonkajšieho charakteru) - jeho prejavy sú menej intenzívne - spoločensky je menej závažné (nedochádza k stretu so zákonom), - podmienené skôr situačne a sociálne než osobnostne - prognóza je priaznivejšia, je čiastočne alebo aj úplne reverzibilné - reaguje na adekvátne pedagogické, odborné intervencie
<p>Deliace línie</p>	<p>Nejde o špecifické vývinové poruchy správania (poruchy aktivity a pozornosti), resp. poruchy správania na podklade neurologického, resp. biochemického poškodenia CNS. Nejde o maladaptívne správanie, ktoré sa môže vyskytnúť ako dôsledok narušeného duševného zdravia alebo chronických telesných ochorení. Nie je nutné vyšetrenie psychiatra, neurológa.</p>

Dg. nástroje	<p>Diagnostické nástroje zamerané na:</p> <ul style="list-style-type: none"> • identifikáciu rizikového správania, silných a slabých stránok žiakov/protektívnych/rizikových faktorov, • sociálne vzťahy, • osobnosť dieťaťa/žiaka, • spôsoby výchovy v rodine, • iné, podľa individuálnych potrieb dieťaťa a povahy problému
Odborné materiály	<ul style="list-style-type: none"> • Výkon odbornej činnosti prevencia: https://www.minedu.sk/data/att/d4d/27200.323fe7.pdf • Odborná činnosť prevencia rizikového správania: https://www.minedu.sk/data/att/c90/27187.6c65c6.pdf • Odborné činnosti poskytované deťom/žiakom s poruchami správania: https://www.minedu.sk/data/att/777/27176.9af7af.pdf • Diagnostika sociálnych vzťahov: https://www.minedu.sk/data/att/6d8/27154.271956.pdf
Príklady podporných opatrení	<ul style="list-style-type: none"> • Prevencia na podporu fyzického zdravia, duševného zdravia a prevencia výskytu rizikového správania • Poskytovanie výchovy a vzdelávania na základe úpravy cieľov, metód, foriem a prístupov vo výchove a vzdelávaní (napr. rozvoj a podpora sociálno – komunikačných zručností)
Príklady z praxe	<p>Správanie a prejavy, ktoré sú sociálne maladaptívne a inkonzistentné s vývinovou úrovňou dieťaťa/žiaka:</p> <ul style="list-style-type: none"> • výrazné adaptačné ťažkosti, nápadné zmeny v procese socializácie a prispôbovania sa sociálnym očakávaniam, normám a pravidlám sociálnych skupín, • sociálne neprispôsobenie; dieťa/žiak rieši štandardné sociálne situácie nezvyčajným, spoločenským normám odporujúcim, prípadne až patologickým spôsobom,

	<ul style="list-style-type: none"> • neschopnosť rešpektovať platné normy správania na úrovni, ktorá zodpovedá veku, respektíve rozumovým schopnostiam dieťaťa/žiaka, • výskyt rizikového správania, napr. bitky, neposlušnosť, krádeže, kriminalita, promiskuita, užívanie omamných a psychotropných látok, výrazné prejavy negativizmu, týranie, sebapoškodzovanie a iné, • nedostatky v osvojení, používaní alebo sebakontrolne sociálnych zručností, • ťažkosti v sociálnom a interaktívnom učení, sociálnej percepcii, komunikácii, akceptácii a sebaaprezentácii, • ťažkosti v nadväzovaní blízkych a intímnych vzťahov a prežívaní spoločnej vzájomnosti, dôvery, súcitu, náklonnosti, empatie, kooperácie a tolerancie, • nesprávny výber kamarátov a referenčnej rovesníckej skupiny, • diskriminácia a šikanovanie v školskom prostredí
Názov	KOGNITÍVNE SCHOPNOSTI
Definícia	<p>Kognitívne schopnosti predstavujú psychické procesy a funkcie, pomocou ktorých dieťa/žiak poznáva svet.</p> <p>Pod týmto pojmom rozumieme súbor funkcií, vďaka ktorým poznávame okolitý svet, prostredníctvom ktorých vieme posudzovať, odôvodňovať, pamätať si a vyjadrovať sa. Medzi kognitívne schopnosti patrí vnímanie, pozornosť, pamäť, myslenie (myšlienkové operácie), jazyk, exekutívne funkcie. Pôvodné vymedzenie ŠVVP súvisiace s kognitívnymi schopnosťami je zamerané v prvom rade na intelektové schopnosti, buď v ich podobe limitovanej pod úroveň normy, alebo naopak na vysoko nadpriemerné schopnosti.</p> <p>Výsledkom kognitívnych procesov v školskom prostredí je zvládanie požiadaviek školy. Pri hľadaní príčin výrazne neuspokojivého výkonu sa väčšinou hľadá príčina v limitovaných intelektových funkciách. Ak výkony v intelligenčných testoch sú v pásme normy, ale podpriemerné (bývalé hraničné pásmo), môže ísť o deti/žiakov:</p> <ul style="list-style-type: none"> • s nerovnomerným kognitívnym vývinom, s neskorším nástupom niektorých vývinových míľnikov, alebo s oslabeniami v ktorejkoľvek z vymenovaných oblastí kognitívneho procesu • s oslabením v jednotlivých zložkách kognície (pozornosť, percepcia, pamäť, exekutívne funkcie, motivácia) <p>Pri hľadaní príčin neuspokojivých školských výkonov môžeme jednotlivé zložky kognitívnych schopností diagnostikovať samostatne (napr. pamäť, pozornosť).</p>

Deliace línie	<p>Vylúčenie mentálneho postihnutia definovaného v medzinárodnej klasifikácii chorôb, iných neurovývinových porúch (ADHD, PAS, NKS) a vývinu v podmienkach SZP.</p> <p><i>Poznámka: Ak dieťa/žiak má diagnostikované iné ŠVVP (zdravotné znevýhodnenie, SZP) a výsledky inteligenčných testov sú mimo normy, pri interpretácii je potrebné zohľadniť vplyv týchto znevýhodnení.</i></p>
Dg. nástroje	<p>Diagnostické nástroje zamerané na:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kognitívne schopnosti, • exekutívne funkcie, • pozornosť, • pamäť, • psychomotorické tempo a pod.
Odborné materiály	<ul style="list-style-type: none"> • Odborné činnosti poskytované deťom s oneskoreným psychomotorickým vývinom a oslabeným zmyslovým vnímaním v ranom veku: https://www.minedu.sk/data/att/b14/27184.f82039.pdf • Odborné činnosti poskytované deťom v oblasti školskej spôsobilosti: https://www.minedu.sk/data/att/d27/27183.6f3fa7.pdf • Odborná starostlivosť poskytovaná deťom/žiakom zo sociálne znevýhodneného prostredia: https://www.minedu.sk/data/att/7ed/27185.addb87.pdf • Odborné činnosti poskytované deťom/žiakom s mentálnym postihnutím: https://www.minedu.sk/data/att/582/27179.6e1291.pdf • Diagnostika kognitívnych schopností: https://www.minedu.sk/data/att/d23/27167.7ac640.pdf • Diagnostika pamäti: https://www.minedu.sk/data/att/0ae/27160.4dfa55.pdf • Diagnostika pozornosti a pracovného tempa: https://www.minedu.sk/data/att/3b3/27158.6505f0.pdf • Diagnostika sluchovej percepcie: https://www.minedu.sk/data/att/8c4/27155.20d35c.pdf • Diagnostika zrakovej percepcie a perцепčnej záťaže: https://www.minedu.sk/data/att/944/27153.e34eb3.pdf

Príklady podporných opatrení	<ul style="list-style-type: none"> • Poskytovanie výchovy a vzdelávania na základe úpravy cieľov, metód, foriem a prístupov vo výchove a vzdelávaní • Poskytovanie výchovy a vzdelávania na základe úpravy obsahu výchovy a vzdelávania a hodnotenia výsledkov dosiahnutých deťmi alebo žiakmi vo výchove a vzdelávaní • Zabezpečenie činností na rozvoj pohybovej schopnosti, zmyslového vnímania, komunikačnej schopnosti, kognitívnej schopnosti, sociálnokomunikačných zručností, emocionality a sebaobsluhy • Činnosť na podporu dosahovania školskej spôsobilosti
Príklady z praxe	<ul style="list-style-type: none"> - dieťa/žiak z menej podnetného alebo kultúrne odlišného prostredia, ktoré prirodzeným spôsobom nerozvíja jeho kognitívny potenciál spôsobom, ktorý je v súlade s očakávaním školy; v prirodzenom prostredí dieťaťa/žiaka nie sú oslabené kognitívne výkony a limity reflektované - dieťa s nerovnomerným vývinom, kde nástup niektorých vývinových mílnikov nie je zosúladený s požiadavkami výkonových štandardov vzdelávania (napr. neskorší nástup abstraktného uvažovania, čo ovplyvňuje schopnosť dieťaťa/žiaka abstrahovať a zovšeobecňovať informácie a flexibilne ich využívať pri chápaní, fixovaní a prepájaní akademických zručností) - dieťa/žiak, ktorého výkon v intelligenčných testoch je v norme (v pásme nižšieho priemeru až podpriemeru), ale štruktúra jeho kognitívnych schopností je znevýhodňujúca vo výchovno-vzdelávacom procese (napr. diskrepancia v neprospech verbálnych schopností) - dieťa/žiak s výrazne pomalým tempom práce a/alebo oslabenými exekutívnymi funkciami (napr. plánovanie, postupnosť krokov, prepájanie informácií, kognitívne stratégie)
Názov	MOTIVÁCIA
Definícia	<p>Motivácia je stav, ktorý aktivizuje správanie a dáva mu smer, ide o súčasť osobnosti dieťaťa. Pri zníženej motivácii k učeniu, vzdelávaniu sa ide o ťažkosti vyplývajúce z nedostatočnej autoregulácie správania, ktoré majú vplyv na motiváciu</p>

	<p>– záujmy, hodnoty, vôľové vlastnosti. V kontexte redefinície ŠVVP je potrebné motiváciu chápať v kontexte osobnosti dieťaťa, prípadne v jeho kariérovom vývine.</p>
Deliace línie	<p>Pri posudzovaní zníženej motivácie je potrebné vylúčiť znížené kognitívne schopnosti, alebo naopak nadanie dieťaťa/žiaka a zohľadňovať nasledovné zložky, ktoré je potrebné chápať v kontexte osobnosti dieťaťa/žiaka:</p> <ul style="list-style-type: none"> • záujmy, • hodnoty, • vôľové vlastnosti, • autoregulácia správania <p>Motiváciu je potrebné posudzovať aj vo vzťahu ku kariérovému vývinu dieťaťa/žiaka.</p>
Dg. nástroje	<p>Diagnostické nástroje zamerané na:</p> <ul style="list-style-type: none"> • analýzu produktov dieťaťa/žiaka • kognitívne schopnosti • osobnosť • záujmy, profesionálne záujmy, hodnoty • motiváciu (k výkonu) • anxiózu brzdiacu alebo podporujúcu výkon • tvorivosť • pracovnú samostatnosť • rozhodovacie procesy
Odborné materiály	<ul style="list-style-type: none"> • Odborné činnosti poskytované deťom/žiakom v oblasti kariérovej výchovy a kariérového poradenstva: https://www.minedu.sk/data/att/cf0/27170.c25319.pdf • Diagnostika osobnosti a emocionality: 27189.b36afe.pdf (minedu.sk)
Príklady podporných opatrení	<ul style="list-style-type: none"> • Zabezpečenie činností na rozvoj pohybovej schopnosti, zmyslového vnímania, komunikačnej schopnosti, kognitívnej schopnosti, sociálnokomunikačných zručností, emocionality a sebaobsluhy

	<ul style="list-style-type: none"> • Činnosť na podporu predchádzania ukončenia školskej dochádzky v nižšom ako poslednom ročníku základnej školy alebo strednej školy • Špecializované kariérové poradenstvo
Príklady z praxe	<p>Môže ísť napr. o deti/žiacov:</p> <ul style="list-style-type: none"> • so zníženou motiváciou učiť sa a ukončiť povinnú školskú dochádzku • po opakovanom školskom neúspechu • podvýkonových • talentovaných, nadaných, u ktorých nie je podchytené ich nadanie, talent v niektorej oblasti a stratili motiváciu k rozvoji svojich špecifických potrieb • z nepodnetného prostredia, ktorí majú nesprávne nastavené záujmy, hodnoty a vôľové vlastnosti
Názov	EMOCIONALITA
Definícia	<p>Emócie sú prirodzenou súčasťou života, informujú nás o kvalite nášho prostredia – či už vonkajšieho alebo vnútorného. Sú akýmsi subjektívnym zážitkom pohody alebo nepohody vo svete. Psychické problémy súvisiace so zmenami emocionality v školskom prostredí majú rôznu mieru závažnosti a môžu spôsobovať ťažkosti pri socializácii, učení či v iných oblastiach prospievajúcich duševnej pohode. Pozorujeme ich ako subjektívne prežívanie previazané na správanie žiaka a/alebo aj na telesné prejavy, zmeny v exekutívnych funkciách, v motivácii a v celkovom podávaní školského výkonu.</p>
Deliace línie	<p>Rizikový potenciál nezdravo prežívanej emocionality od emočnej poruchy so začiatkom v detstve je rozoznateľný podľa odkloniteľnosti prejavovaných emócií žiaka, posúdenia trvania, hĺbky a opakovania sa zmeny v správaní a vplyvu na každodenné fungovanie dieťaťa. Ak je emocionálne rozpoloženie dieťaťa/žiaka neodkloniteľné, s dopadom na jeho každodenné fungovanie, je potrebné odporučiť diferenciálnu diagnostiku pre vylúčenie porúch emocionality.</p>

Dg. nástroje	<p>Diagnostické nástroje zamerané na:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sociálne vzťahy, • prejavy školského a rizikového správania, • zvládacie stratégie <p>Výkonové testy zaraďujeme iba v prípade podozrenia, že sa na zhoršenom prospechu môžu podieľať aj iné faktory ako emocionálne ťažkosti.</p>
Odborné materiály	<ul style="list-style-type: none"> • Obsahový štandard Odborné činnosti poskytované deťom/žiakom s emočnými poruchami v detstve a dospelosti: https://www.minedu.sk/data/att/7bf/27181.6107cd.pdf • Diagnostický štandard Diagnostika osobnosti a emociálnosti: https://www.minedu.sk/data/att/710/27161.9afc13.pdf
Podporné opatrenia	<ul style="list-style-type: none"> • zabezpečenie činností na rozvoj pohybovej schopnosti, zmyslového vnímania, komunikačnej schopnosti, kognitívnej schopnosti, sociálnokomunikačných zručností, emociálnosti a sebaobsluhy, • zabezpečenie činností na podporu sociálneho zaradenia, ktorého cieľom je vytvorenie emocionálne bezpečného prostredia pre dieťa/žiaka.
Príklady z praxe	<ul style="list-style-type: none"> • žiak s intenzívnymi prejavmi zvýšenej plačlivosti a negatívnymi emocionálnymi prejavmi počas výchovno-vzdelávacieho procesu, ktoré majú prechodný charakter • žiak s výraznými emocionálnymi prejavmi počas vzdelávania ako forma prejavu stresu alebo prežívanej traumy • žiak s neadekvátnymi reakciami na sociálne podnety (smiech, hnevливость, apatia a podobne)

Názov	TVORIVOSŤ
Definícia	<p>Tvorivosť je dôležitou zložkou nadania, môže byť rozvinutá aj u detí/žiakov, ktoré nie sú intelektovo alebo umelecky nadané.</p> <p>Ukazovateľom tvorivosti je komplexná schopnosť postihovať novosť, objavnosť, nezvyčajnosť, fluenciu myslenia, flexibilitu myslenia, originalitu, akceptovateľnosť a využiteľnosť, ktoré sa odporúča sledovať vo výchovno-vzdelávacom procese, ako aj v procese diagnostiky. Výsledkom tvorivosti môže byť napr.: produkcia nových, užitočných a hodnotných myšlienok, riešení, nápadov, produktov, činov.</p>
Deliace línie	<p>Pri posudzovaní tvorivosti pre potreby rozšírených ŠVVP ide o žiaka, u ktorého nebolo zistené nadanie, ale žiak sa prejavuje vnútorne štruktúrovanou a rozvíjajúcou osobnostnou charakteristikou tvorivosti, procesy vzdelávania a výchovy, ako aj výsledky realizuje neobvyklým tvorivým prístupom.</p>
Dg. nástroje	<p>Diagnostické nástroje zamerané na :</p> <ul style="list-style-type: none"> • kognitívne schopnosti • tvorivosť
Odborné materiály	<ul style="list-style-type: none"> • Odborné činnosti poskytované deťom/žiakom s intelektovým nadaním: https://www.minedu.sk/data/att/d87/27180.36c53a.pdf • Diagnostika kognitívnych schopností: https://www.minedu.sk/data/att/d23/27167.7ac640.pdf
Príklady podporných opatrení	<ul style="list-style-type: none"> • Poskytovanie výchovy a vzdelávania na základe úpravy cieľov, metód, foriem a prístupov vo výchove a vzdelávaní • Poskytovanie výchovy a vzdelávania na základe úpravy obsahu výchovy a vzdelávania a hodnotenia výsledkov dosiahnutých deťmi alebo žiakmi vo výchove a vzdelávaní

	<ul style="list-style-type: none"> • Zabezpečenie doučovania alebo cieleného učenia na dosiahnutie najvyššieho individuálneho kognitívneho potenciálu
Príklady z praxe	<ul style="list-style-type: none"> - Tvorivosť sa môže prejavovať u dieťaťa zo SZP, prostredníctvom nej podporujeme rozvoj jeho individuálneho potenciálu. - Podpora tvorivosti môže byť efektívnym nástrojom pre zvládanie náročných situácií, alebo abreakcie dieťaťa s emocionálnymi problémami, s problémami pri socializácii a pod.
Názov	ZRUČNOSTI
Definícia	<p>Zručnosť je nadobudnutá schopnosť pohotovo, správne a s čo najmenšou námahou vykonávať určitú činnosť na základe osvojených vedomostí a predchádzajúcich praktických činností. Oblasť rozvoja zručností je vhodné rozvíjať (napr. podporou pohybových aktivít dieťaťa/žiaka so športovým nadaním), preto sú podporné opatrenia zamerané na ich podporu a rozvoj, a to pri prejavovanej zručnosti žiaka, aj pri nedostatočnej zručnosti. Vtedy diagnosticky uvažujeme o čiastkovom deficite – dyspraxii.</p>
Deliace línie	<p>Je potrebné odlíšiť kognitívne a tvorivé nadanie a dieťaťa/žiaka. Zručnosti sa môžu týkať umeleckého cítenia, športového nadania, digitálnych zručností, sociálnych zručností, praktických činností v rámci prípravy na povolanie (napr. dieťa/žiak zručný v práci s drevom, navrhovaní 3D modelov a podobne).</p>
Dg. nástroje	<p>Diagnostické nástroje zamerané na:</p> <ul style="list-style-type: none"> • praxiu a motorické schopnosti (napr. obkresľovanie, vymaľovanie obrázkov a podobné kresebné úkony), • orientáciu v priestore, • exekutívne funkcie, • psychomotorické tempo a pod., • pedagogickú diagnostiku zručností dieťaťa/žiaka počas vyučovacích hodín, kedy dieťa/žiak vyniká rýchlym osvojovaním praktických zručností

Odborné materiály	<ul style="list-style-type: none"> • Analýza manuálnych zručností žiakov 9.ročníkov vzdelávaných vo variante A a v Špeciálnych základných školách https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Zolnova2/subor/Hamrackova.pdf • Úvod do diagnostických štandardov
Podporné opatrenia	<ul style="list-style-type: none"> • Zabezpečenie činností na rozvoj pohybovej schopnosti, zmyslového vnímania, komunikačnej schopnosti, kognitívnej schopnosti, sociálnokomunikačných zručností, emocionality a sebaobsluhy • Kariérové poradenstvo
Príklady z praxe	<ul style="list-style-type: none"> - žiak s nadaním na niektorý druh športu (napr. atletika, futbal, gymnastika), - žiak s nadaním na niektorý druh umenia (napr. hra na hudobný nástroj, dramatické umenie, výtvarné umenie), - žiak s nadaním na niektorú praktickú činnosť v rámci prípravy na povolanie (napr. automechanik, kuchár) a digitálne zručnosti.

Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie
Cyprichova 42, 831 05 Bratislava
02/4342 0973, vudpap@vudpap.sk, www.vudpap.sk

